

DOI: 10.15276/EJ.03.2021.9
DOI: 10.5281/zenodo.5751087
UDC: 658.5
JEL: G32, M11

РИЗИК МЕНЕДЖМЕНТ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

EMERGENCY RISK MANAGEMENT

Nataliia V. Husarina, DEcon, Professor
Odessa Polytechnic State University, Odessa, Ukraine
Email: gusarina@ukr.net

Svitlana O. Cherkasova, PhD in Economics, Associate Professor
Odessa Polytechnic State University, Odessa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-0563-9634
Email: s.a.cherkasova@op.edu.ua

Received 22.05.2021

Гусаріна Н.В., Черкасова С.О. Ризик менеджмент надзвичайних ситуацій. Оглядова стаття.

Стаття присвячена ризик-менеджменту надзвичайних ситуацій. Досліджено підходи до трактування термінів «ризик» та «ризик-менеджмент». Розглянуто фактори, що впливають на процес прийняття управлінських рішень та принципи реалізації тактики та стратегії управління ризиками. Розглянуто етапи розвитку ризику, основні завдання ризик-менеджменту. Досліджено побудову процесу ризик-менеджменту та чинники, що впливають на формування системи управління ризиками надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: ризик, ризик-менеджмент, управлінське рішення, надзвичайні ситуації, стратегія

Husarina N.V., Cherkasova S.O. Emergency risk management. Review article.

The article is devoted to risk management of emergencies. Approaches to the interpretation of the terms "risk" and "risk management" are studied. The factors influencing the process of making managerial decisions and the principles of implementation of risk management tactics and strategies are considered. The stages of risk development, the main tasks of risk management are considered. The construction of the risk management process and the factors influencing the formation of the risk management system of emergencies are studied.

Keywords: risk, risk management, management decision, emergency situations, strategy

Управління ризиками завжди було актуальною проблемою, адже ризик є невід'ємною частиною життя та діяльності підприємства. Основною передумовою є вплив на стан речей, господарську діяльність підприємства, майбутнє методом зниження небезпек та управління ризиками. Побудова та впровадження ефективної системи управління ризиками надзвичайних ситуацій на підприємстві є основою його результативної діяльності. В умовах, коли вплив певного ризику на діяльність підприємства є високим, менеджерам та керівництву слід скоригувати систему управління та підвищити свою стійкість. Наразі дестабілізуючі процеси в суспільстві за масштабністю та наслідками можна класифікувати як надзвичайні ситуації. Ряд чинників: політична та соціальна нестабільність, непередбачуваність умов господарювання, та інші спонукають менеджерів до особливого зосередження на процесі управління ризиками надзвичайних ситуацій. Таким чином, край необхідним є дослідження ризик-менеджменту надзвичайних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання щодо ризик-менеджменту надзвичайних ситуацій підіймають в своїх працях Волянський П.Б., Непомнящий О., Башинська І.О., Горго І.О., Молинь О.Є., в той же час, визначається незначна кількість досліджень щодо саме надзвичайних ситуацій, адже більшість статей націлені на дослідження ризик-менеджменту в цілому та системи прийняття управлінських рішень. Це вказує на потребу в подальших дослідженнях.

Мета статті: дослідити тему ризик-менеджменту надзвичайних ситуацій. Проаналізувати сутність терміну «ризик» та «ризик-менеджмент», дослідити фактори та чинники, що впливають на прийняття управлінських рішень, та дослідити етапи побудови ризик-менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження

Історично слово «ризик» пов'язують з небезпекою та надзвичайними ситуаціями в різних сферах діяльності людей. Також існує варіація тлумачення даного слова, як наявність альтернативного варіанту. Тому сміливо можемо сказати, що ризик – це можливість помилки або вибору у ситуації, що має декілька альтернатив [1-2].

Термін «Ризик-менеджмент» має іноземне походження». Тлумачення терміну, як діяльність з управління та контролю над діяльністю організацію з врахуванням фактору ризику, визначає міжнародний комітет зі стандартизації. Інформаційні технології та економіко-математичні методи є

основою для розвитку теорії управління ризиками. Практичне застосування теорії дає змогу підприємству продовжити свою життєдіяльність, підвищити стійкість до зовнішніх змін та впливів, вплинути на збільшення тривалості життєвих циклів та насамперед поліпшення показників фінансово-господарської діяльності підприємства [3-4].

На процес прийняття управлінських рішень мають ряд факторів, основними з яких являються [5]:

- ступінь ризику. Основою процесу прийняття управлінських рішень є ризик (помилки персоналу, використання недостовірної інформації, неправильні дані). В умовах надзвичайної ситуації вірогідність прийняття управлінського рішення, що призведе до негативних наслідків значно зростає через високі рівень невизначеності, брак часу та екстрену та швидко змінювану обстановку.
- інформація. Мова йде про інформація, що збирається, обробляється та розподіляється між підлеглими, адже помилка в одній ланці системи управління може призвести до збою в діяльності інших ланок, через порушення принципу системності.
- час. Момент настання надзвичайних ситуацій миттєвий, що призводить до зменшення часу на обробку інформації, прийняття та реалізацію рішень.
- особисті якості керівника. Прийняття управлінських рішень безпосередньо залежить від вмінь, професійного досвіду, характеру та темпераменту керівника підприємства.

Стратегія та тактика – це основні складові управління ризиком. Стратегія передбачає напрями та методи направлення коштів задля досягнення поставленої мети, підґрунтям яких є набір правил та обмежень для прийняття рішень. Стратегія підприємства обирається виходячи з поставлених цілей та індивідуальних особливостей підприємства, та обирається особисто керівництвом. Враховуючи все вищепераховане стратегія може мати ризикований або обережний характер. Отже а рис. 1 зображено основні принципи при реалізації тактики та стратегії управління ризиками надзвичайних ситуацій [6].

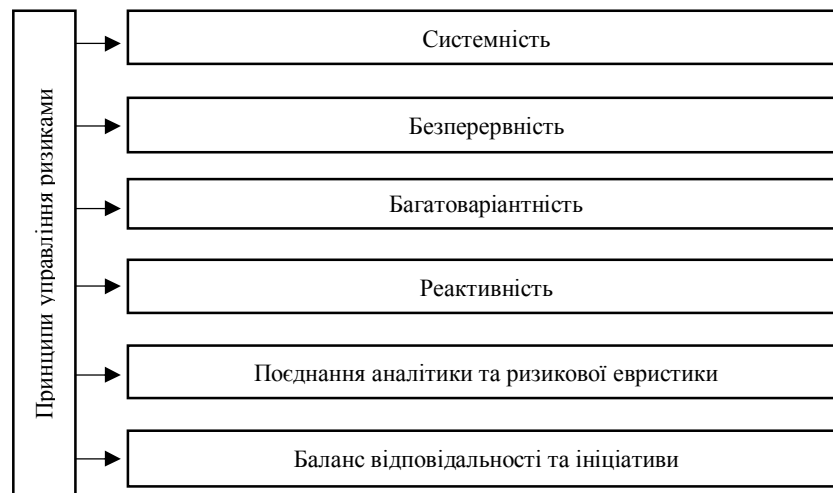

Рисунок 1. Принципи реалізації тактики та стратегії управління ризиками надзвичайних ситуацій
Джерело: складено авторами за матеріалами [6-7].

Принцип системності передбачає єдиний процес управління ризиками, що буде включати врахування всіх можливих внутрішніх та зовнішніх взаємозв'язків.

Принцип безперервності передбачає систематичний та безперервний аналіз ризиків надзвичайних ситуацій та відповідно методів зменшення їх негативних наслідків на діяльність підприємства

Принцип багатоваріантності передбачає пошук альтернативних варіантів дії.

Принцип реактивності говорить нам про те, що фактори зовнішнього впливу повинні мати адекватну та своєчасну реакцію.

Принцип поєднання аналітики та ризикової евристики, говорить про те, що аналітична підтримка рішень та застосування евристичних методів при їх прийнятті є вкрай необхідними для прийняття управлінських рішень.

Принцип балансу відповідальності та ініціативи, передбачає прояв ініціативності під час прийняття управлінських рішень та необхідність відповідати за їх результати.

Для аналізу ризику надзвичайних ситуацій слід також використовувати додаткові принципи [8]:

- принцип пріоритету здоров'я людини та її безпеки;
- принцип прийняттого рівня безпеки, де встановлюються нижній та верхній рівні безпеки;
- принцип мінімальної небезпеки, який передбачає встановлення максимально низького рівня ризику, що робить його реально досяжним.
- принцип максимального та послідовного наближення до абсолютної безпеки.

Будь-який ризик має свій життєвий цикл, основні стадії якого виникнення, розвиток та припинення. Тому процес розвитку ризику можна поділити на декілька етапів, рис. 2.

Рисунок 2. Етапи розвитку ризику
Джерело: складено авторами за матеріалами [10].

Основними етапами розвитку вважаються: сигналізування про можливість виникнення ризику, проявлення ознак виникнення ризику, розгортання ризику та безпосередньо ліквідація або мінімізація негативних наслідків. Етапи розвитку є системними та взаємопов'язаними.

Ризик-менеджмент має виконувати свої основні завдання [9]:

- визначення сфери діяльності;
- розробка стратегії;
- реалізація стратегічного плану;
- оцінка результатів діяльності та внесення змін до стратегії.

Процес управління ризиками включає систематичне застосування політик, процедур і методів до діяльності, пов'язаної з комунікаціями та консультуванням, оцінкою, обробкою, моніторингом, аналізом, документуванням та формуванням звітності щодо ризиків, на рис. 3 схематично зображено процес ризик-менеджменту.

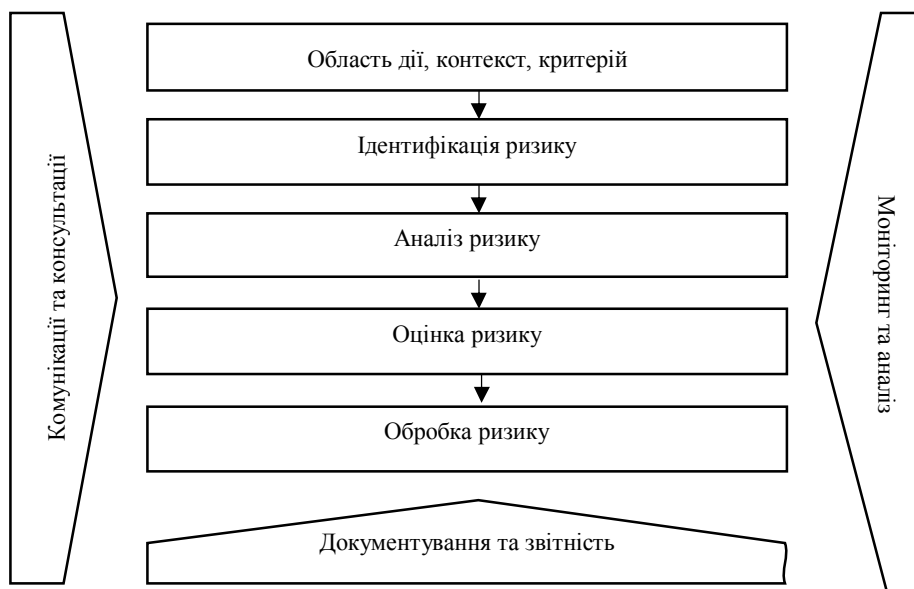

Рисунок 3. Процес ризик-менеджменту надзвичайних ситуацій
Джерело: складено авторами за матеріалами [11].

Комунікації та консультації полягають в здійсненні дій по представленні допомоги всім зацікавленим сторонам. Комунікації та консультації повинні здійснюватися на всіх етапах процесу управління ризиками надзвичайних ситуацій.

Область дії, контекст та критерії – визначення сфери дії, встановлення меж процесу та розуміння зовнішніх і внутрішніх факторів.

Ідентифікація ризику полягає в пошуку та детальному описі можливих ризиків надзвичайних ситуацій, що перешкоджають досягненню цілей.

Аналіз ризику передбачає аналіз природи ризику та його характеристик.

Оцінка ризику передбачає зіставлення результатів аналізу та встановлення критеріїв ризику.

Обробка ризику – вживання заходів, щодо управління ризиком.

Моніторинг та аналіз – підвищення якості та результативності проводжуваних заходів, та їх результатів.

Документування та звітність є процесом управління ризиками надзвичайних ситуацій.

Немало важливим фактором є вплив факторів, що впливають на систему управління ризиками надзвичайних ситуацій, серед яких виділяють законодавство України та міжнародне законодавство, ступінь та розуміння критерію «ризик», нормативні документи підприємства, стосовно ризику та прийняття управлінських рішень, чинники глобального впливу, знання, досвід та вміння працівників, та безпосередньо слід враховувати особливості підприємства, рис. 4 [6].

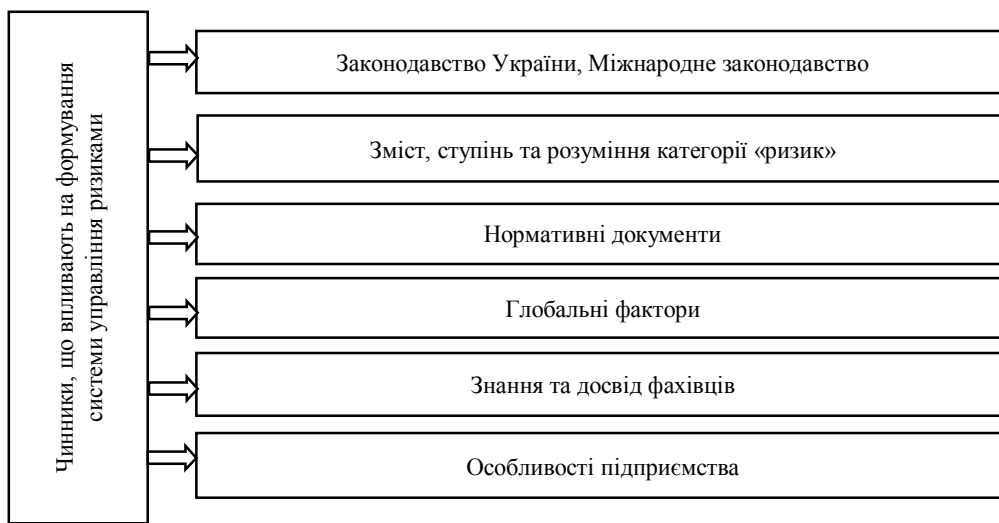

Рисунок 4. Чинники, що впливають на формування системи управління ризиками надзвичайних ситуацій
Джерело: складено авторами за матеріалами [6].

Висновки

Ризик-менеджмент надзвичайних ситуацій відіграє дуже важливу роль у нашому житті та відіграє велику роль у господарській діяльності, формуванні майбутнього шляхом зниження небезпек та управління ризиками, адже виникаючі процеси в суспільстві все більш носять характер надзвичайних ситуацій. В першу, чергу слід зауважити, що на процес прийняття управлінських рішень впливають безліч чинників, окрім основних: ступінь ризику, час, інформація та особисті якості керівника. Під час вибору та реалізації стратегії управління ризиками надзвичайних ситуацій, слід дотримуватись основних принципів: системність, безперервність, багатоваріантність, реактивність, поєднання аналітики та евристики та баланс відповідальності та ініціативи. Ризик, як і будь-яке явище має свій життєвий цикл, що складається з чотирьох етапів: сигналізування про можливість виникнення ризику, проявлення ознак виникнення ризику, розгортання ризику та безпосередньо ліквідація або мінімізація негативних наслідків. Процес управління ризиками надзвичайних ситуацій включає систематичне застосування політик, процедур і методів до діяльності, пов'язаної з комунікаціями та консультуванням, оцінкою, обробкою, моніторингом, аналізом, документуванням та формуванням звітності щодо ризиків надзвичайних ситуацій.

Abstract

Risk management has always been a pressing issue, as risk is an integral part of the life and activities of the company. The primary prerequisite is the impact on the state of affairs, economic activity of the enterprise, the future by the method of risk reduction and risk management. The construction and implementation of an effective risk management system at the enterprise is the basis of its practical activities. When the impact of a particular risk on the enterprise is high, managers and management should adjust the management system and

increase their resilience. Many factors: political and social instability, the unpredictability of economic conditions, and others encourage managers to focus on the risk management process. Thus, the edge is necessary to study the risk management of emergencies.

The purpose of the article is to explore the topic of risk management of emergencies. Analyze the essence of the term "risk" and "risk management", explore the factors and factors influencing management decisions, and explore the stages of construction of risk management.

The article is devoted to emergency risk management. Approaches to the interpretation of the terms "risk" and "risk management" are studied. The factors influencing the decision-making process and the principles of implementation of risk management tactics and strategies are considered. The stages of risk development, the main tasks of risk management are considered. The construction of the risk management process and the factors influencing the formation of the risk management system are studied.

Emergency risk management plays a vital role in our lives and plays an essential role in economic activities, shaping the future by reducing hazards and risk management because the emerging processes in society are increasingly in the nature of emergencies. First of all, it should be noted that the process of making managerial decisions is influenced by many factors, in addition to the main ones: the degree of risk, time, information and personal qualities of the head. When choosing and implementing an emergency risk management strategy, the basic principles should be followed: systematic, continuous, multivariate, reactive, a combination of analytics and heuristics, and a balance of responsibility and initiative. Risk, like any phenomenon, has its life cycle, which consists of four stages: signalling the possibility of risk, the manifestation of signs of risk, risk deployment and direct elimination or minimization of negative consequences. The emergency risk management process includes the systematic application of policies, procedures, and methods to communications and consulting, assessment, processing, monitoring, analysis, documentation, and reporting of emerging risks.

Список літератури:

1. Волянський П.Б. Ризик як характеристика небезпеки / П.Б. Волянський // Парламентське видавництво. – 2021. – №2.
2. Bashynska I., Levinska L. The theoretical substantiation of the economic essence of the category «risk» / Економіка. Фінанси. Право. – Київ. – 2017. – 10/1'2017 – С. 66-68.
3. Непомнящий О. Теоретичні аспекти формування та розвитку системи управління ризиками / О. Непомнящий // Ефективність державного управління. – 2017. – №4. – С. 22-29.
4. Bashynska I., Filyppova S. Risk Management. Lecture course: textbook. Харків: вид-во «Діса плюс», 2017. 101 с.
5. Яковчук Р.С. Теоретичні аспекти розробки та прийняття управлінських рішень в умовах надзвичайних ситуацій / Р.С. Яковчук // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2019. – №1643.
6. Горго І.О. Концепція формування системами управління ризиками на підприємстві / І. О. Горго // Економіка, фінанси, менеджмент. – 2018. – №11.
7. Молинь О.Є. Ризик менеджмент у малому бізнесі / О. Є. Молинь // Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку. – 2021. – №5.
8. Боровик М.В. Методологія ризик-менеджменту / М. В. Боровик // Бюджетна бухгалтерія. – 2018. – №9.
9. Басшинська І.О. Управління ризиками у надзвичайних ситуаціях / І. О. Басшинська // Економіка. Фінанси. Право. – 2020. – №2/1.
10. Занора В.О. Управління ризиками проєктів розвитку підприємства: теоретико-методичні засади / В. О. Занора // Приазовський економічний вісник. – 2020. – №1(18).
11. Роголь Г. Управління ризиками відповідно до стандарту ISO 31000:2018 / Г. Роголь // Охорона праці. – 2021.

References:

1. Volyansky P.B. (2021). Risk as a characteristic of danger. Pralamentske vydavnytstvo, 2 [in Ukrainian].
2. Bashynska I., Levinska L. (2017). The theoretical substantiation of the economic essence of the category "risk". Economy. Finances. Law, 10/1'2017, 66-68.
3. Nepomnyashchy O. (2017). Theoretical aspects of formation and development of risk management system. Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia, 4 [in Ukrainian].
4. Bashynska I., Filyppova S. (2017). Risk Management. Lecture course: textbook. Kharkiv: "Disa Plus". 101 p.
5. Yakovchuk R.S. (2019). Theoretical aspects of development and adoption of management decisions in emergency situations. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok, 1643 [in Ukrainian].
6. Gorgo I.O. (2018). The concept of forming risk management systems at the enterprise. Ekonomika, finansy, menezhment, 11 [in Ukrainian].

7. Molin O.E. (2021). Risk management in small business. Suchasnyi menedzhment: vytoky, realii ta perspektyvy rozvytku, 5 [in Ukrainian].
8. Borovik M.V. (2018). Methodology of risk management. Biudzhetna bukhhalterii, 9 [in Ukrainian].
9. Basshinskaya I.O. (2020). Risk management in emergencies. Ekonomika. Finansy. Pravo, 2/1 [in Ukrainian].
10. Zanora V.O. (2020). Risk management of enterprise development projects: theoretical and methodological principles. Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk, 1(18) [in Ukrainian].
11. Rogol G. (2021). Risk management in accordance with the standard ISO 31000: 2018. Okhorona pratsi [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Гусаріна Н.В. Ризик менеджмент надзвичайних ситуацій / Н. В. Гусаріна, С. О. Черкасова // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2021. – № 3 (17). – С. 63-68. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2021/No3/63.pdf>.
DOI: 10.15276/EJ.03.2021.9. DOI: 10.5281/zenodo.5751087.

Reference a Journal Article:

Husarina N.V. Emergency risk management / N. V. Husarina, S. O. Cherkasova // Economic journal Odessa polytechnic university. – 2021. – № 3 (17). – P. 63-68. – Retrieved from <https://economics.net.ua/ejopu/2021/No3/63.pdf>.
DOI: 10.15276/EJ.03.2021.9. DOI: 10.5281/zenodo.5751087.

